

Taustatietoa Porvoon veden Johtokunnalle 4.2.2021

Osuuskunnat ja muut yksityiset vesihuolto-organisaatiot Porvoossa

Yksityisten organisaatioiden taustaa ja organisaatiomalleja

Yksityisten verkostojen rakentamista on tuettu Porvoon maalaiskunnan aikana jakamalla johto-avustuksia. Tarkoituksena oli mahdollistaa vesihuoltopalveluiden saatavuutta laajemmalle alueelle kuin mikä kunta pystyi rakentamaan. Avustus annettiin ilmaisena putkimateriaalina.

Kuntaliitoksen 1997 jälkeen Porvoon vesi jatkoi vesihuollon rakentamista haja-asutusalueelle samoilla periaatteilla (Porvoon veden runkoverkosto ja pienemmät jakelujohdot pääasiassa yksityisiä).

Suurin osa yksityisistä verkostoista on rakennettu nk. kimppajohtoina, mutta joissakin tapauksissa on myös perustettu osuuskuntia.

Kimppajohdot

Kimppajohtomallin etu oli kevyt organisaatio, minkä vuoksi pienet hankkeet, useimmiten vain muutamia kiinteistöjä koskevat, on useimmiten toteutettu kimppajohtoina.

1. Kimppajohdot ovat yksityisiä jakelujohtoja, joiden rakentamisesta ja ylläpidosta vastaa kiinteistöjen yhteenliittymä. Jos kimppajohtoon tulee uusi osakas, velvoittaa vesilaitos häntä sopimaan johdon vanhojen osakkaiden kanssa osallistumisesta johdon perustamiskustannuksiin.
2. Isoimmilla on toimiva organisaatio (esim. Porvoon jokilaakson vesi- ja viemäryhtymä), mutta varsinkin vanhoilla yhteenliittymillä voi olla vaikea löytää yhteyshenkilöitä. Vesilaitos ei ole vaatinut mitään tiettyä organisaatiomallia
3. Asiakkaat, jotka ovat liittyneet kimppajohtoihin, ovat Porvoon veden normaaleja asiakkaita ja ne ovat maksaneet normaaleja liittymis- ja käyttömaksuja.
4. Kimppajohdoille on usein annettu putkimateriaali avustuksena, jolloin avustuksen ehtona on, että sallitaan uusien liittyjien tulla osakkaaksi kohdan 1 mukaisesti, jos vaan johdon kapasiteetti on riittävä.
5. Kimppajohtojen lukumäärä on arviolta useita satoja
6. Kimppajohtoja on siirretty Porvoon veden hallintaan erityisesti siellä, missä Porvoon vesi on rakentanut viemäreitä samalle alueelle (noin 10 yhtymää).

Osuuskunnat

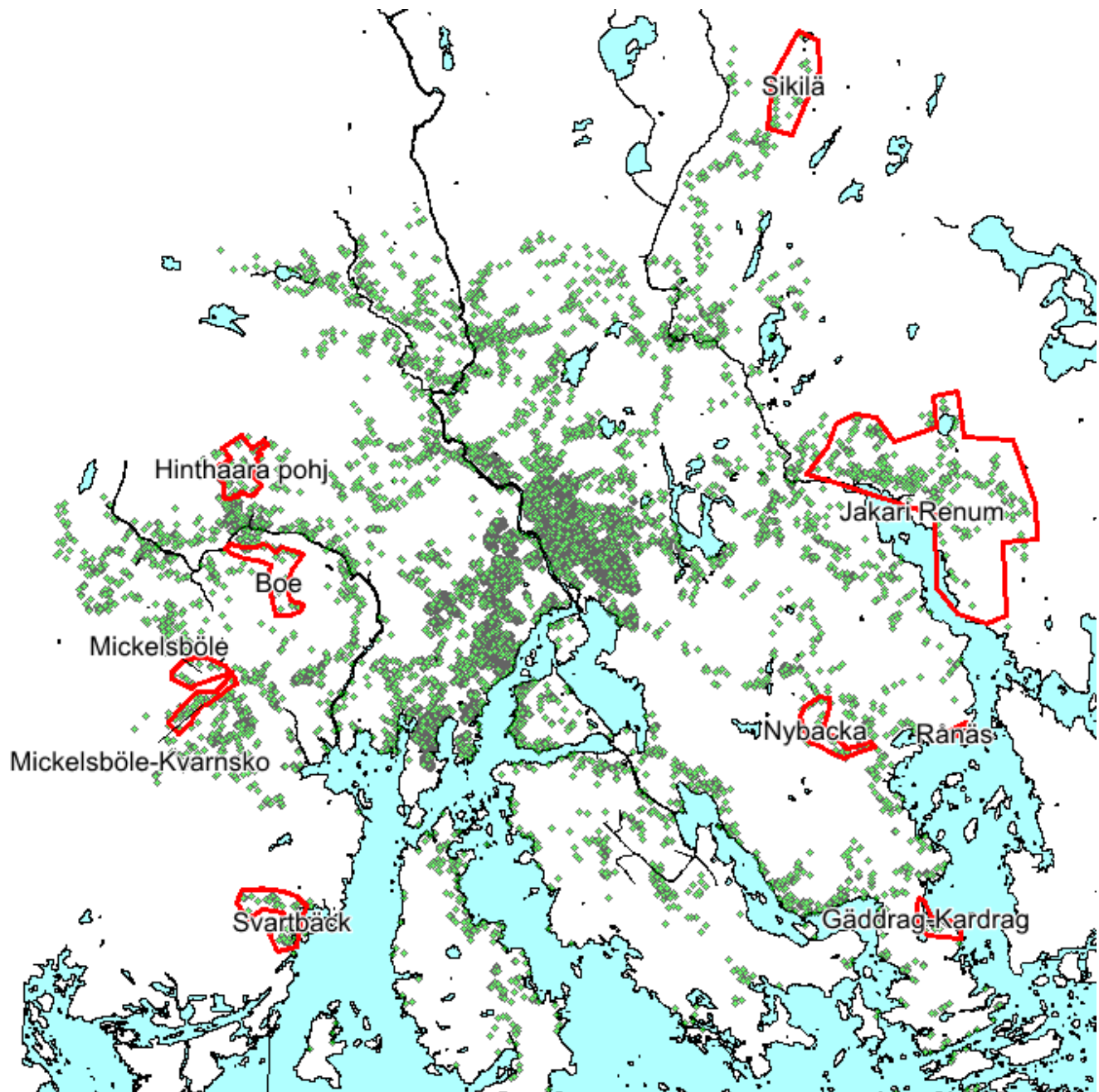
Osuuskuntamallin etu on tasaisempi kustannusjako osakkaille. Jotkut osuuskunnat ovat myös saaneet tukea hankkeisiinsa valtiolta, ja tämä on joissakin tapauksissa ollut ratkaiseva tekijä osuuskunnan perustamisessa.

Toimivia osuuskuntia on tällä hetkellä Porvoossa 10. Osuuskunta on vesilaitokselle yksi asiakas, jolle vesilaitos myy vettä ja laskuttaa jätevettä tukkumyyntisopimuksella. Osuuskunnilla on oma hallinto-organisaatio, joka huolehtii taloushallinnosta ja omien liittyjien laskutuksesta. Osuuskuntalaki edellyttää myös joidenkin kokousten pitämistä vuosittain.

	Osuuskunta Y-tunnus	Vesiverkosto	Viemäröinti	Verkosto kartoitettu	Liittymämäärä - 2013		Asukkaita 2014	Toiminta-alue	YKR-taajama	Perustamisvuosi	Tilanne
					vesi	viemäri					
1	Renum-Jackarby 0791547-3	x	1)	kyllä	267		640		osa	1988	
2	Mickelsböle 2957634-5	x	1)	ei	13		35			1992	
3	Mickelsböle - Kvarnskogen 1024389-0	x	1)	ei	31		100		osa	1995	tiedustellut luovuttamista
4	Svartbäck 1040505-2	x		ei	65		115			1994	tiedustellut luovuttamista, vanhan sopimuksen mukaan pitää ottaa
5	Nybacka 1612073-6	x	x	kyllä	39	?	80			2000	
6	Rånäs 1709662-7	x	x	kyllä	10	?	5			2001	tiedustellut luovuttamista v.2019, kielteinen vastaus (lähinnä kimppajohdon takia)
7	Sikilä 1825055-0	x		ei	25		40			2003	
8	Boen kylän VOK 1843378-7	x		ei	22		70			2003	
9	Hinthaaran Pohjoinen 2127642-8	x	x	kyllä	38	50	135	x	osa	2007	
10	Gäddrag - Kardrag 2774533-6	x	x	kyllä	25	15	20			2017	tiedustellut luovuttamista

1) alueella Porvoon veden viemäriverkosto (osittain)

Osuuskuntia, joiden toiminta on siirtynyt Porvoon vedelle, on neljä (Ilola 1995, Alho 2007, Kråkö 2015, Saariston 2016)

Kartta osuuskuntien alueista. Vihreät pisteet tarkoittavat asuttuja rakennuksia.

Osuuskuntien kuvaus

Maalaiskunnan aikaisia osuuskuntia on toiminnassa neljä:

- Renum-Jakari vastaa vedenjakelusta yli 600 asukkaalle. Osuuskunta harkitsi n 10 vuotta sitten viemäriverkoston rakentamista, mutta luopui ajatuksesta. Tällöin Porvoon vesi rakensi viemäriverkostoja alueelle, eli kiinteistöillä voi olla osuuskunnan vesi ja Porvoon veden viemäri.

- Kulloon Mickelsböle ja Mickelsböle-Kvarnskogen osuuskuntien alueella on myös Porvoon veden viemäreitä. Jälkimmäinen olisi halukas luovuttamaan verkostonsa Porvoon vedelle
- Svartbäckin osuuskunta perustettiin sen tähden, että osuuskunnalle saatiin valtion tukea, mutta kunnalle sitä ei voitu antaa. Järjestelyyn kuului sopimus, että kunta maksaa osuuskunnan velat ja kun velat on maksettu osuuskunta siirtyy vesilaitokselle. Velat on maksettu jo vuonna 2005, mutta osuuskunta ei ole muutamien kyselyiden perusteella ollut aktiivinen siirtämään toimintana vesilaitokselle ja vesilaitos on hiljaisesti hyväksynyt tilanteen (sopimusta ei ole muutettu)

Kuntaliitoksen jälkeen on syntynyt seitsemän osuuskuntaa, joista yksi (Alho) yhdistettiin Porvoon veteen parin vuoden jälkeen:

- Nybackan osuuskunta, runkoverkkojen väliin jäävä alue. Ensin vesiverkosto ja 2014-2015 myös viemäriverkosto
- Rånäsin vesiosuuskunta, alun perin kesävesijohto ja myöhemmin vakituinen vesi- ja viemäriverkko. Nykyisi kimppajohdon jatke.
- Sikilän vesiosuuskunta, vesijohtoverkon laajennus vesilaitoksen runkojohdon päähän. Vain vesijohto.
- Boe, runkoverkkojen väliin jäävä alue. Vain vesijohto.
- Hinthaaran Pohjoinen. Vesi ja viemäriverkoston laajennus Hinthaaran taajaman pohjoispuolelle.
- Gäddrag-Kardrag, Vesi- ja viemäriverkosto runkoverkkojen väliin jäävälle alueelle

Yksityisten vesihuolto-organisaatioiden tukeminen ja liittymisehdot

Osuuskuntia on tuettu kaupungin toimesta eri tavoin:

- vedenjakelun osalta osuuskunnalta ei ole peritty liittymismaksua. Poikkeuksena tästä on Mickelsbölen ja Mickelsböle-Kvarnskogen osuuskunnilta maalaiskunnan tekemän perustamissopimuksen mukaisesti peritty jokaiselta liittyjältä puolikas liittymismaksu. Viemärin osalta on kaikilta peritty liittymismaksu, joka perustuu osuuskunnan varaamaan vuosittaisen jätevesimäärän mukaan. Laskennallisesti tämä on per kiinteistö laskettuna noin 10 % normaalista viemäri liittymismaksusta.
- osuuskunnille on annettu materiaaliavustusta ja rakennettu joitakin syöttö- tai yhdysjohtoja. Vuoteen 2006 asti osuuskunnat saivat vesijohtomateriaalin avustuksena Porvoon vedeltä. Tämän jälkeen mahdollinen avustaminen siirtyi kaupungille.
- valtio on jakanut erilaisia vesihuoltoavustuksia osuuskunnille (ainakin Svartbäck, Porvoon Saariston, Kråkö ja Gäddrga-Kardrag)

Kimppajohto-yhtymille tuki on ollut ainoastaan johtoavustuksia. Vuosina 2006-2011 on kaupunki myöntänyt joitakin avustuksia rahana. Valtion tukea ei näille ole myönnetty.

Vesihuoltolain mukainen järjestämisvelvollisuus osuuskunta- ja kimppajohtoalueilla

Vesihuoltolaissa kaupungin järjestämisvelvollisuus on määritelty varsin löyhästi:

”Jos suurehkon asukasjoukon tarve taikka terveydelliset tai ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat, kunnan tulee huolehtia siitä, että ryhdytään toimenpiteisiin tarvetta vastaavan vesihuoltolaitoksen perustamiseksi, vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen laajentamiseksi tai muun tarpeellisen vesihuollon palvelun saatavuuden turvaamiseksi.”

Tulkintaohjeiden mukaan järjestämisvelvollisuus toteutuu ainakin asemakaava/rakennuskaava-alueilla, mutta muiden alueiden osalta ei löydy selvää tulkintaohjetta. Yhdyskuntajätevesiasetuksen 888/2006 mukaan taajamat on sisällytettävä toiminta-alueeseen.

Vuoden 2014 kehittämissuunnitelmassa on otettu kantaa siihen, mitkä alueet saattaisivat olla sellaisia, että järjestämisvelvollisuus täyttyy. Erityisesti tarkasteltiin taajamien viemäröintiä YKR-taajamaluokituksen alueilla. YKR-taajamia löytyi kolmen osuuskunnan alueella (merkitty taulukkoon). Nykyään näissä on viemäröinti joko Porvoon veden toimesta (Renum-Jakari, Mickelsböle-Kvarnskögen) tai osuuskunnan toimesta (Hinthaara).

Kehittämissuunnitelmassa ei varsinaisesti otettu kantaa siihen täyttykö järjestämisvelvollisuus olemassa olevien osuuskuntien alueilla, koska palvelu oli jo siellä tarjoilla. Voidaan katsoa, että kaupunki on ottanut kantaa niihin alueisiin, johon osuuskunnalle on vahvistettu toiminta-alue (Kråkö, Emäsalo, Kubböle-Londböle – nykyään Porvoon veden toiminta-alue sekä Hinthaara – osuuskunnan toiminta-alue).

Yleensä yksityiset verkostot on rakennettu alueille, jotka ovat harvan asutuksen vuoksi sellaisia, että vesilaitos ei ole katsonut mahdolliseksi rakentaa verkostoja sinne eikä järjestämisvelvollisuus täyty. Poikkeuksena ehkä maalaiskunnan aikaiset osuuskunnat, jossa tarve ehkä on ollut niin suuri, että kunta olisi jossakin vaiheessa rakentanut alueelle, mutta palvelujen saaminen olisi tällä tavalla kestänyt kauemmin. Yksityisten verkostojen rakentamisen vaikuttimena on usein ollut kiinteistöjen kaivojen huono vedenlaatu, tai vaatimukset kiinteistökohtaisille jätevesijärjestelmille varsinkin jätevesiasetuksen voimaantulon alkuvuosina (2004-2010).

Osuuskuntien ja kimppajohtojen siirtäminen Porvoon vedelle

Niissä tapauksissa, jossa osuuskunnan toiminta on siirtynyt Porvoon vedelle, on asetettu seuraavia ehtoja

- osuuskunnan on avustettava verkoston kartoittamisessa ja korjattava mahdolliset puutteet verkostossa (esim. lisättävä puuttuvia sulkuventtiilejä). Sijoittamisluvat on luovutettava vesilaitokselle
- vain osuuskunnan runkojohdot siirtyvät vesilaitoksille, pienemmistä haaroista tulee yleensä kimppajohtoja
- liittyneet asiakkaat siirtyvät Porvoon veden asiakkaiksi ilman liittymismaksua
- vesilaitos ei maksa korvauksia verkosto-omaisuudesta
- vesilaitos ei vastaa mahdollisista osuuskunnan veloista. Tähän on tehty kaksi poikkeusta:
 - o Kråkö, noin 100 000 velka katsottiin hyväksyttäväksi koska alue olisi todennäköisesti kuulunut järjestämisvelvollisuuden piiriin, tiheän asutuksen vuoksi ja koska osuuskunnalle oli hyväksytty toiminta-alue. Lisäksi todettiin, että lisääntyneet perusmaksut asiakkaiden siirtymisen myötä puolsivat kauppaa myös taloudellisessa mielessä.

- Saariston OSK noin 3 miljoonaa, koska osuuskunta olisi muuten asetettu konkurssiin. Lisäksi mm. asiakkaiden vedensaannin turvaaminen sekä ympäristönsuojelulliset syyt puolsivat tätä ratkaisua.

Kimppajohtojen siirtymisessä vesilaitoksille noudatetaan pääosin samoja periaatteita kuin osuuskunnille. Vain verkosto siirtyy Porvoon vedelle, asiakkaat ovat jo vesilaitoksen asiakkaita (liittämiskohdat muuttuvat). Perusteena siirtymiselle on usein ollut että vesilaitos on rakentanut paineviemäriverkostoja samalle alueelle, jopa kimppajohdon viereen, ja liittymis- ja kunnossapitonäkökulmasta on ollut järkevää että molemmat johdot kuuluvat vesilaitokselle. Erityisesti vanhojen kimppajohtojen kohdalla voi olla vaikea löytää ketään, joka edes tietäisi mitkä alkuperäiset osakkaat ovat olleet tai keneltä pitää tiedustella johtoon liittymistä.

Huomioon otettavia asioita kun toimintoja siirretään vesilaitokselle

Yleisellä tasolla on pidetty suositeltavana ja MMM:n Vesihuollon rakennemuutos-toimenpideohjelmassa nähdään tärkeänä, että vesihuolto-organisaatioiden määrä vähenee ja toiminta siirtyy isompien laitosten hoitoon, koska ajatellaan että toiminta on silloin varmempaa ja ammattimaisempaa. Toisaalta pienissä osuuskunnissa hallinnollinen työ on melko vähäistä eikä toimintaan liity sen suurempia riskejä kuin isomman laitoksen toimintaan. Usein käytännön syynä on vaikeudet löytää aktiivisia toimihenkilöitä osuuskunnan organisaatioon sekä sen varmistaminen, että vesiosuuskunnan toimintaa hoitavilla on riittävä vesihuolto-osaaminen.

Aikaisemmin ei ole juurikaan pohdittu yhdistämistä järjestämisvelvollisuuden näkökulmasta. Asia olisi kuitenkin syytä ottaa huomioon, ainakin kun asettaa mahdollisesti siirtyviä organisaatioita tärkeysjärjestykseen.

Ehdotus tarkistuslistaksi

1. Osuuskunnan velat – lähtökohtaisesti osuuskunnan velkoja ei siirretä Porvoon vedelle. Siirtyvästä vesihuolto-omaisuudesta ei myöskään makseta korvauksia osuuskunnalle
2. Järjestämisvelvollisuus – onko alue sellainen, että kunnalla voi on vesihuollon järjestämisvelvollisuus tai onko ympäristönsuojelullisia tai terveydensuojelullisia perusteita keskitetyn vesihuollon järjestämiselle
3. Siirtyvän verkoston laajuus – lähtökohtaisesti runkojohdot, mutta ei kiinteistöhaaroja
4. Siirtyvän verkoston kunto – verkoston pitää olla kartoitettu ja rakennettu noudattaen alalla normaalisti käytettyjä standardeja
5. Siirtyvän verkoston uudelleenrakentamiskustannus per liittymää – arvio kannattavuudesta syytä ainakin tiedostaa. Lisäksi kannattavuutta arvioitava korjausvelan (verkoston iän ja rakentamistavan perusteella) kannalta.
6. Siirtyvään verkostoon liittyvät sijoitusluvat – osuuskunnalla pitää olla lupia maanomistajilta ja hankkia suostumus lupien siirrosta Porvoon vedelle
7. Asiakkaiden vesihuoltolaitteistojen kunto ja talouden pito – pitää täyttää lain ja asetusten vaatimukset

